
ДИСТАНЦИОННОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ И ЗНАНИЯ

Професор, д.п.н. Д. М. Джусубалиева¹

Резюме: Едно от основните изисквания на световното общество към подготовката на специалистите е качествено образование. Република Казахстан активно прилага такива нови информационни технологии в учебния процес, които спомагат за качествено усвояване на материала. Едни от перспективните образователни технологии са технологиите на дистанционното обучение. Това обучение дава възможност на студентите да се обучават на разстояние от образователния център и по такъв начин се разширяват образователните граници, които даже излизат от рамките на една държава. В статията са показани основните направления и начините за реализация на дистанционното обучение във висшите училища на Република Казахстан, като се анализират техните предимства и проблеми при прилагане на дистанционно-образователните технологии.

Ключови думи: дистанционно обучение, модул, дистанционни технологии, обучаващ, интернет, електронен контент, цифрови образователни ресурси, самостоятелна работа.

JEL: A2 (A22, A25), I22, I25

* * *

Съвременното общество се намира в състояние на глобални промени. В много страни от света са създадени и работят ефективно електронни правителства, създават се електронни университети (е-университет), активно се реализира електронно обучение „E-learning”. Това съвсем не е пълният списък от понятията и явленията, които до преди 30 години не са съществували реално, но в наши дни се превръщат в обективна реалност, променяща както обществените, така и икономическите и политическите обществени механизми. Днес образователната

---

¹ Директор на Научноизследователски институт при Казахския университет за международни отношения и световни езици „Абилай хан“, Алмати, Казахстан

система търпи съществени промени. Активно се прилагат нови информационни технологии в образователния процес на цялата система за обучение (училища, колежи, вузове), при това най-високата степен на информатизация на процеса на обучение е дистанционното обучение. Както показва опитът образователните услуги, протичащи в режима на дистанционното обучение, се търсят много, като се превръщат във високодоходен отрасъл. Например, според данните на някои изследователи, експортът на образователните услуги в американската икономика носи средно 13 млрд. дол. годишно (5-о място сред експортните отрасли на народното стопанство на САЩ) [1]. Много страни заявяват, че 70-80% от техния БВП се базира върху икономиката от знания. При това световният обем от знания, започвайки от 2010 година, се удвоява на всеки 72 часа (3 денонощия) [2]. С развитието на компютърните и интернет технологии, електронното обучение започва да се прилага активно в образователния процес на професионалното висше образование. С негова помощ лесно може да се установи диалог на преподавателя със студента в интерактивен режим и по такъв начин учебният процес да се организира на разстояние при използването на дистанционните технологии, неотстъпващи на традиционните технологии на обучението. На тази основа в статията се поставя за цел да се представят в еволюционен план основните направления и начините за реализация на дистанционното обучение във висшето училище на Република Казахстан, техните предимства и проблеми, при прилагане на условията на дистанционно-образователните технологии (ДОТ).

I.

В Казахстан терминът „електронно обучение” се появява относително отскоро. Той интегрира редица иновации в сферата на използването на съвременните информационно-комуникативни технологии (ИКТ) в образованието (компютърни технологии на обучение, интерактивни мултимедии, обучение на базата на веб-технологиите, on-line обучение и т.н.), които позволяват да се направи изводът, че границите между обучението на разстояние и обучението непосредствено вътре във висшето училище постепенно се заличават [1,4]. Терминът „електронно обучение” отразява интеграцията на дистанционната и традиционната организации на учебния процес на основата на ИКТ. Днес в целия свят се формира свършено новата философия e-learning, в основата на която стои принципът на Юнеско „Образование през целия живот”.

Преходът към кредитна технология на обучение позволи на вузовете да съкратят аудиторните занятия и да увеличат частта на самостоя-

телната работа на обучаващите се до 70%. При тези условия е важно правилно да се организира изпълнението на самостоятелната работа и неговият навременен контрол. За да се изпълни тази задача, най-приемливо е да се използват дистанционните образователни технологии (ДОТ). Основните задачи при прилагането на ДОТ са: осигуряване на студентите на максимално комфортни условия на работа с курсовете във всяка една точка, която има връзка с интернет (което повишава мотивацията на студентите), постигане на необходимата прозрачност на процеса на интерактивния диалог „обучаващ-обучаван“, реализация на механизмите за саморазвитие на системата [3].

Дистанционно-образователните технологии са инструмент за „сезитизация“ на образованието, който позволява да се постигат високи темпове на растеж на икономиката на знанията [3].

Използването на тези технологии е един от показателите за „дълбочината“ на информатизацията на учебния процес във висшето училище и в определени случаи може да бъде доказателство за качеството на подготовка на създаваните от тях специалисти. Затова пред образователната система в целия свят днес стои задачата ефективно да се прилагат всички форми и педагогически технологии, които се използват в световната практика за реализация на човешките ресурси и за получаването на качествено образование и знания.

Тъй като дистанционно-образователните стават част от учебния процес, то тяхното използване трябва да се регламентира чрез определени изисквания.

В образователната практика на Република Казахстан на законодателно ниво (Закон „За образованието“ от 27 юли 2007 година № 319-III) дистанционното обучение е определено като технология на обучението. Съгласно постановлението на Правителството от 19 януари 2012 година № 112 „Правила за организация на учебния процес в зависимост от дистанционните образователни технологии“ се дава възможност на висшите училища да осъществяват дистанционното обучение самостоятелно. Благодарение на този факт дистанционното обучение се реализира в много висши училища на Казахстан.

Но, преди да се говори за ефективно прилагане на дистанционното обучение, трябва да се разработи *системен подход за неговата реализация*. Системният подход на първо място предвижда разглеждане на всички компоненти на системата за дистанционно образование: *методически, педагогически, научно-методически, икономически, организационен* [4].

В системата на дистанционното образование всички тези съставни части се отличават от аналогичните съставни части на системата на

традиционното образование, поради което една от задачите, които трябва да се решат, е **да се определи мястото и ролята на дистанционното обучение в съвременното образование.**

Най-важната задача, решението на която има определящо значение за организирането на качествено дистанционно образование, е да се разработят **методическите основи на дистанционното обучение.** На първо място трябва да се определи:

1. Какво се разбира под „дистанционно обучение“: това **форма ли е или технология.**

2. **Какви педагогически методи** се използват в учебния процес.

Трябва да се отговори и на въпроси относно:

- *оперативната доставка на учебна информация на обучаващите се;*
- *осъществяването на обратна връзка с преподавателя;*
- *осигуряването на дистанционна индивидуална или групова работа.*

Днес дистанционното обучение се осъществява във всички висши училища на Казахстан не като форма на обучение, а като дистанционни образователни технологии. За лицата с ограничени възможности за придвижване дистанционното обучение е **форма** за получаване на образование (инклузивно образование), при която в образователния процес се използват най-добрите традиционни и иновационни методи, средства и форми за обучение, основани върху компютърни и телекомуникационни технологии.

Дистанционното обучение засяга и много близки проблеми: **философски, психологически, медицински, които трябва да се разглеждат във взаимовръзка.**

Например, **концепцията за електронния учебник** включва в себе си множество проблеми: възприемане на електронната информация, определяне на пределните информационни натоварвания, определяне на формата на обектите на екрана, на анимацията и т.н.

Икономиката на дистанционното образование се определя от измененията в ролята и функциите на субектите на образованието (преподавател - студент). Преподавателите получават нови функции, *които са липсвали в традиционната система.* Към тях можем да отнесем: *умението да се работи на компютър, умението да се създават и да се работи с интерактивни обучаващи програми, човек да бъде специалист в областта на информационните технологии.*

Системата на дистанционното образование изисква също така друга организационна структура и форма на управление на учебния процес, други организационно-правови норми. Това се определя от факта, че

в дистанционното обучение се използват разпределени образователни ресурси, използва се концепцията на гъвкавия учебен план и не се изисква адудиторен фонд за провеждане на занятия.

Но, независимо от разнообразието на техническите средства и технологии, използвани в дистанционното обучение, качеството на обучението зависи преди всичко *от положителните качества на учебно-методическия материал, от формите на неговото представяне и от организацията на самия процес на обучение*. С други думи - от използваните дидактически средства на обучение.

Основата на всяко обучение е общуването на преподавателя със студента. Традиционната технология на предаване на знанията под формата на диалог (непосредствено общуване) на основните субекти на учебния процес е най-съвършената. Тук качеството на обучение зависи от много фактори и, преди всичко, *от професионално-личностните качества на самия преподавател*. Още повече че от най-ранните етапи на развитие на комуникационните средства в междуличностните отношения се използва опосредственото общуване с разделената във времето обратна връзка. За дистанционното обучение именно *опосредственото общуване* е основната технология на провеждане на образователния процес.

Психологическата и информационната наситеност на такова общуване зависи от нивото на развитие на техническите средства. Във връзка с това, появата на компютрите, особено на компютрите с мултимедийни средства, основно променят ролята на техническите средства на обучение.

Главната особеност, отличаваща компютъра от обикновените технически средства за обучение, е възможността да се организира диалог на човека с компютъра чрез *интерактивни програми*. Тогава, при наличието на комуникационен канал, компютърът може да изпълнява както ролята на посредник между преподавателя и студента, така също да поема отговорността за организацията на учебния процес. По такъв начин *компютърът сякаш става още един субект в учебния процес*.

От това следва, че основна форма на учебно-познавателната дейност на студента *трябва да стане самостоятелната работа*. Пренасянето на центъра на тежестта в учебно-познавателната дейност върху самостоятелната работа на студента *изисква преразглеждането на педагогическите методи и средства за организация на учебния процес*.

В традиционната педагогика на висшето училище, основана върху непосредственото общуване, предаването на знания се осъществява *най-вече чрез четене на лекции, провеждане на семинари и практически*

аудиторни занятия. Така наречените информативни лекции заемат основна част от учебното време [3].

При използването на компютъра тази педагогическа технология може да бъде ефективно заменена от **технологията мултимедия - лекции** (*интерактивни и неинтерактивни*), създадени на електронни носители или поставени на WEB сайта на университета. Известно е, че на обикновената лекция, опитният преподавател интуитивно усеща настроението на аудиторията, нейната готовност за възприемане на информацията и, съответно, мигновено може да коригира хода на лекцията. При дистанционното обучение, когато учебният материал се изучава самостоятелно, неговото усвояване се контролира чрез *опосредствена обратна връзка*. Затова тук голямо значение има представянето на учебния материал под формата на електронни издания с използването на всевъзможни, освен текста, средства (картинки, анимация, звук и т.н.) и грамотното структуриране на информацията с цел максималното усвояване на материала в интерактивен режим.

В мултимедийното учебно пособие, предназначено за самостоятелно изучаване, може да се включи и „мултимедиен съпровод на лекциите”, който сам по себе си представлява материал, предназначен за подкрепа на разказа на преподавателя чрез ефектни видео- и аудио- материали [4].

Учебното пособие е най-важното условие за организирането на висококачествен учебен процес. И днес пред нас стои сериозен проблем, свързан със създаването на принципно нов тип информационен учебен материал, с необичайно широк спектър от образователни перспективни възможности.

II.

В наши дни във връзка с включването на електронното обучение (E-learning) в образователния процес на субектите на образованието, ролята на електронните и мултимедийните образователни ресурси при самостоятелната подготовка на обучаващите се е необичайно голяма, тъй като те са насочени към повишаване на качеството на образованието.

Говорейки за ДО на първо място трябва да се разгледа какви характеристики то притежава и кога не може да бъде организирано.

Към съществените характеристики на ДО може да се отнесат:

1. Опора върху средствата на новите информационни технологии

- електронна поща
- телеконференция

- препращане на данни чрез FTP-сървъри
- хипертекстови среди (WWW-сървъри)
- ресурси World Wide Web, бази данни
- информационно-търсещи системи
- видеоконференции

2. Индивидуализиране, гъвкавост и адаптивност на обучението Съвременните средства за телекомуникации в дистанционното обучение осигуряват достатъчно голяма интерактивност. Това се постига както с използването на различни програмни продукти, такива като системата MOODLE, така и с помощта на електронната поща. По този начин на обучавания се предоставя възможността за оперативна връзка с преподавателя, а на преподавателя - възможността оперативно да реагира на запитванията на слушателя, да контролира и коригира неговата работа в интерактивен режим.

3. Наличие на развита среда за обучение

Средствата на новите информационни технологии осигуряват на слушателите разнообразни съвременни средства за обучение. Освен традиционните учебни пособия и конспекти, на студентите могат да се предлагат:

- компютърни обучаващи програми
- мултимедийни образователни ресурси (електронни и мултимедия - учебни пособия, цифрови образователни ресурси)
- компютърни системи за тестване и контрол на знанията
- електронни справочници и енциклопедии
- учебни аудио- и видеоматериали
- информационни материали, поместени в интернет мрежата и много други.

4. Ефективност на дистанционното обучение като образователна технология

Както показват изследванията, **поне минимум 80%** от учащите се могат ефективно да възприемат учебните материали във всякаква форма. Това означава, че по-голямата част от хората притежава способността качествено да се обучава дистанционно.

5. Икономическа ефективност

За висшите училища, които се стремят да привлекат по-голям брой студенти (ако е нужно и зад граница), дистанционното обучение представляват единствено възможен вариант от позицията на **икономическата ефективност**. От информацията, която съществува в базата данни на Международния център за дистанционно обучение (ICDL, 2000), следва, че дистанционни курсове съществуват в повече от 50

университета или университетски колежи на Великобритания и в повече от 1000 учебни заведения в други страни на света. В тези училища, които вече изпитват върху себе си тежестта от нарастващия брой (и от разнообразието в подготовката) студенти при липсата на съответното увеличаване на финансирането, обучението на база учебни материали, вероятно е ефективна алтернатива на системата от четене на традиционни лекции в аудиториите. Дистанционното обучение позволява образователният процес да се провежда с голям брой обучаващи се (повече от 10 хиляди) едновременно, докато при традиционния процес това ще доведе значителни загуби, свързани с аудиторния фонд и съпътстващите го финансови разходи [5].

6. Наличието на съвременните мултимедийни средства и технологии

Те позволяват да се създават качествени електронни програми с учебно предназначение, чието дидактическо значение може да бъде значително по-голямо от обикновените учебници. Такива мултимедийни курсове позволяват да се организира самостоятелно изучаване на материала. Но за да е организиран диалогът с преподавателя или за целите на организацията на колективната работа на студентите са необходими съответните телекомуникативни средства и информационни технологии. Съответните технически средства дават възможност практически да се реализират всички педагогически технологии, използвани в дистанционното обучение, и до минимум да се съкрати времето за обратна връзка.

По традиция дистанционните образователни технологии се използват от висшите училища при организиране на обучението в регионалните центрове. За използването им е необходимо наличието на съответното оборудване и осигуряване с програми за провеждане на лекции, практически и занятия и семинари, с разработени интерактивни курсове, с материали за самостоятелна работа и т.н .

Дистанционните образователни технологии се използват в образователната дейност и за организиране на самостоятелната работа на студентите в условията на традиционното обучение. Основните задачи при въвеждането на тези технологии са осигуряване на студентите на най-комфортните условия за работа с курсовете във всяка една точка, имаща връзка с интернет (което повишава мотивацията), предоставяне на нужната прозрачност на процеса на интерактивния диалог „обучаващ – обучаван”, реализиране на механизмите за саморазвитие на системата.

Особено внимание при използването на дистанционните образователни технологии се отделя на разработката на концепцията на курса, при която трябва да се съобразим с механизмите на реализация на раз-

личните видове дейност на обучаваните, осигуряващи получаването на изискванията се стандарти на знанието, развиване на навиците и компетенциите.

Повишаването на ролята на самостоятелната работа, увеличаването на времето за нея води до това, че особена актуалност придобиват такива раздели на курсовете като методическите препоръки за изучаване (Пътеводител), форуми, свързани с обсъждането на проблемите, възникващи при изучаването на курса. Също така се повишават изискванията към оперативността на проверката на заданията, към прозрачността и разбираемостта на критериите за оценяване. Особена роля в тази система играе контролът, който се състои в това, че преподавателят (обучаващ) през учебната година контролира наличието на задания за самостоятелна работа във всеки модул, тяхното навременно предаване на студентите, своевременното изпълнение на задачата и проверката в срок (при необходимост се използва системата на SMS-известяването на студентите и преподавателите), съставят се графици за консултациите на студентите в чата/форума и се контролира тяхното изпълнение. Освен това използването на технологиите на дистанционното обучение води до интензификация на използваните средства (например - Skype), осигуряващи визуален контакт с обучаваните и необходимата степен интерактивност. Заедно с това не е маловажно използването на грамотно режисиран мултимедийен електронен учебник при провеждането на образователния процес чрез дистанционните образователни технологии.

Съществуващата традиционна подготовка на специалистите все повече се заменя от информационните технологии, използващи виртуализацията, с интерактивно управление на изменението на параметрите. Такива мултимедийни учебници позволяват да се създадат виртуални площадки, имитиращи реалността на производствената среда и оценяват правилното изпълнение на задачите с посочване на грешките и получените рейтингови балове. Всички прибори и инструменти на виртуално – интерактивната производствена площадка не се отличават от реално използваната в живота.

Перспективите при използване на дистанционните образователни технологии са по-активното им прилагане при организиране на обучението по програмата за двойната диплома или намирането на студенти в рамките на академичната мобилност в друга държава. Освен това тези технологии могат да бъдат ефективно средство за организиране на непрекъснато образование, когато слушателите могат по-ефективно да използват своето време, съвместявайки работата с провеждането на обучение през целия живот.

Друг аспект при използването на ДОТ е интеграцията на вузовете с бизнес обществото, предоставяща възможността да се получат необходимите знания при разработването на бизнес проекти.

Така описаният практически опит и перспективите при използването на дистанционните образователни технологии във висшите училища ще позволи на заинтересованите организатори и на преподавателите да реализират модела на **иновативно-ориентираното висше училище**, модел, който е значима единица на икономиката на знанията.

Въвеждането на информационни технологии в образователната система не се ограничава само до създаването на e-learning и до използването на ДОТ. Този процес е значително по-широк: днес много висши училища са преминали към електронно управление на дейността чрез създаване на електронни университети.

Като позитивен пример може да се посочи, че Казахският университет за международни отношения и световни езици „Абилай хан“ върви по пътя на поэтапно трансформиране в електронен университет на основата на специално разработено програмно обезпечение, позволяващо да се води отчет и контрол над всички структурни подразделения на университета в строго съответствие с нормативната документация.

В съответствие със Стандартите за организиране на учебния процес в зависимост от кредитната технология на обучение в университета, на студентите се предоставя възможността да получават цялата необходима информация за учебния процес чрез средствата на информационните технологии – на принципа „един прозорец“ в *„Личния кабинет на студента“* на портала на университета, конкретно:

- ✓ самостоятелно да избират преподавателя, опирайки се на квалификацията на преподавателя, на неговата учебна програма (да се изготвя индивидуална учебна програма за една година от обучението);

- ✓ да вижда своето индивидуално разписание на занятията за целия период на обучение;

- ✓ да работи интерактивно с преподавателя през целия период на обучение в режим както on-line, така и off-line (да вижда учебно-методическия комплекс на дисциплината (УМКД) на преподавателя, да има достъп до електронните библиотечни ресурси на университета и до Републиканската междувузова електронна библиотека);

- ✓ да преглежда своя успех по всяка дисциплина (както текущото натрупване на резултати, така и крайния резултат по дисциплината).

На студентите е осигурена възможност за преглед на своя успех и разписание на занятията на терминала за пряк достъп в сградите на Университета, ако студентът няма достъп до интернет.

Неоспорими предимства придобива и професорско-преподавателският състав на университета във връзка с възможността за организация на своята работа по учебния процес чрез средствата на информационните технологии чрез „Личния офис на преподавателя” на портала на Университета, такива като:

- ✓ съставяне на електронни УМКД за студентите;
- ✓ мониторинг на дисциплинарната група;
- ✓ мониторинг на индивидуалното разписание на занятията с прикрепен списък на студентите (аудитория, корпус, време на провеждане на занятието);

- ✓ самостоятелно водене на електронен журнал за натрупаните текущи и семестриални контроли за посочен период, които автоматически попадат в офис „Регистратор” без да има възможност за поправка на разнесените от преподавателя резултати на студента, препятствайки по този начин възникването на корупционни действия.

Автоматизираната система за управление на образователния процес (Фиг.1) позволява комплексното решаване на задачата за автоматизирано отчитане на документите, за взаимодействие на сътрудниците по контрол и анализ на работната дисциплина, такива като:

- ✓ централизирано безопасно съхраняване на документите;
- ✓ оперативен достъп до документите;
- ✓ регистрация на входящи и изходящи документи;
- ✓ преглеждане и редактиране на документи;
- ✓ контрол на вариантите на документите;
- ✓ търсене на документи по тяхното съдържание;
- ✓ работа с документите;
- ✓ колективна работа на потребителите с възможност за съгласуване, потвърждаване и контрол при изпълнение на документите;
- ✓ контрол и анализ на работната дисциплина;
- ✓ отчет и контрол на работното време на сътрудниците [6].

Използването на информационните технологии създава основата за резултатно и ефективно (от позицията на съотношението „загуби – резултати”) въвеждане и поддръжка на системата за управление на качеството на учебния процес и, като цяло, на управлението на дейността по организацията на образованието.

С цел ефективното използване на съвременните информационни технологии в учебния процес е необходима висока информационна компетентност на сътрудниците, преподавателите и обучаващите се. При въвеждането на АСУ в университета, ние се сблъскахме с този проблем, който беше успешно разрешен чрез организиране повишаването на

квалификацията на всички сътрудници и на професорско-преподавателския състав, в това число с използването на дистанционни образователни технологии.

Фигура 1. Автоматична система за управление (АСУ) на образователния процес

С цел ефективното използване на съвременните информационни технологии в учебния процес е необходима висока информационна компетентност на сътрудниците, преподавателите и обучаващите се. При въвеждането на АСУ в университета, ние се сблъскахме с този проблем, който беше успешно разрешен чрез организиране повишаването на квалификацията на всички сътрудници и на професорско-преподавателския състав, в това число с използването на дистанционни образователни технологии.

При използването на информационни технологии в образованието, в това число на ДОТ, място имат актуалните за деня недостатъци, сред които може да се отличат:

1. Затруднената идентификация на студента – да се провери кой се явява на изпит засега е невъзможно. Но някои учебни заведения, практикуващи ДОТ, стараяйки се да поправят недостатъците, използват уеб камери, организират присъствени сесии, а също така организират пътувания на преподавателите в учебните центрове, или други форми, които висшето училище избира по своя преценка.

2. Необходимостта от разработване и модернизация на съществуващите държавни стандарти на дистанционното обучение.

Посочените недостатъци постепенно могат да бъдат отстранени чрез развитие на съвременните информационно-комуникационни технологии (ИКТ), на новите педагогически технологии и, несъмнено, чрез преработването на нормативната правова база на дистанционните образователни технологии, които откриват възможности и перспективи при въвеждането на дадената технология на обучение и на информационните технологии като цяло.

* * *

В обобщение може да се направи изводът, че новите изисквания водят до необходимостта от построяването на нов модел на учебния процес, до създаването на качествено нова система на управление на образованието, до формиране на нов модел на личността, съществуваща в условията на открито информационно общество. Тези и много други въпроси трябва да се решават съвместно от учените и педагозите, занимаващи се с проблема на ефективното използване на информационните технологии в учебния процес. Така чрез технологията за дистанционно обучение може да се постигне и цялостно развитие на човешките ресурси и знанията.

Цитирана и използвана литература

1. **Андреев, А. Л.** Россия в глобальном образовательном пространстве // Высшее образование в России. – №12. – 2009. – С. 9-20.

2. **Тихомирова, Н. В.** Законодательное и нормативно-правовое обеспечение индустрии электронного обучения для интенсивного развития экономики России // Экономика и образование сегодня. – №19. – 2010.

3. **Цветков, М. А., Цветкова, И. Ю.** Дистанционные образовательные технологии: опыт и перспективы применения в ВУЗе. svetkov@nki.nnov.ru

4. **Джусубалиева, Д. М.** Дидактические средства дистанционного обучения. Материалы научного семинара, посвященного „Дню работников науки Республики Казахстан”, Алматы, 2012 год, -236с., стр.21-32.

5. **Ребро, В. В.** О законодательной базе использования дистанционных образовательных технологий. // Экономика и образование сегодня.-№21.-2011.

6. Джусубалиева, Д. М., Татенов, А. М., Танатарова, А. Т. Эффективное использование современных информационных технологий в учебном процессе: проблемы и перспективы. Материалы международной научно – практической конференции „Информационно – коммуникационные технологии в образовании: возможности и перспективы”, 25-26 мая, Астана 2012 г. стр 41-48.

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXVIII, КНИГА 3 – 2015

СЪДЪРЖАНИЕ

М. Джусубалиева

Дистанционното обучение за развитието на човешките ресурси и знания /3

Румен Върбанов

Приложение на интернет за укрепване и развитие на демокрацията /17

Драгомир Илиев, Даниела Илиева, Йордан Нейков

Потенциал за привличане на китайски туристи на българския туристически пазар /39

Виктор Монеv

Многоезичие, езиково многообразие в Европейския съюз и дидактика на многоезичието /61

Камелия Божинова

Аутсорсингът на печатни услуги в България – част от глобалния аутсорсинг пазар /75

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам.-главен редактор
Проф. д-р Любен Кирев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. Лестър Лойд-Ризън – Директор на Центъра по международен бизнес към Международното бизнес училище Ашкрофт, Кембридж, Великобритания
Проф. Кен О’Нийл – Ръководител на катедра по предприемачество и развитие на малкия бизнес към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия
Проф. Ричард Торп – Бизнес школа на Университета Лийдс, професор по развитие на управлението, зам.-директор на Киурт институт, Лийдс, Великобритания
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Президент на Сената на Университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Проф. д-р ик.н. Радко Радков – стилев редактор
Ст. преп. Венцислав Диков – превод на английски език
Преп. Роузмари Папуърт – стилев редактор на английски език

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор

☎ (+359) 889 882 298

Деяна Веселинова – технически секретар

☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg

Благовеста Борисова – компютърен дизайн

☎ (+359) 882 552 516, e-mail: bogy@uni-svishtov.bg

Отпечатването на списанието за 2015 г. се осъществява с безвъзмездната финансова помощ на Фонд „Научни изследвания” – Договор ДНП 04/60 по конкурс „Българска научна периодика – 2014 г. ”

© Академично издателство „Ценов” – Свищов

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

Народностопански архив

Свищов, година LXVIII, книга 3 - 2015

**Дистанционното обучение за развитието
на човешките ресурси и знания**

**Приложение на интернет за укрепване
и развитие на демокрацията**

**Потенциал за привличане на китайски туристи
на българския туристически пазар**

**Многоезичие, езиково многообразие
в Европейския съюз и дидактика
на многоезичието**

**Аутсорсингът на печатни услуги в България –
част от глобалния аутсорсинг пазар**

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив“

1. Обем: статии от 12 до 25 страници;

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;
- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;
- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;
- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);
- основен текст (изложение);
- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;
- формулите се създават с Equation Editor;

5. Правилата за цитиране под линия: При цитиране да се спазват изискванията на БДС 17377-96 Библиографско цитиране, поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/dialog/Bibl.%20Citirane.pdf>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив“ носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет